

Зміст

Передмова	5
Організація онкологічної допомоги в Україні	6
Епідеміологія злоякісних пухлин	7
Методи обстеження онкологічних хворих та принципи діагностики злоякісних новоутворень	9
Рак стравоходу	12
Рак шлунка	18
Рак ободової та прямої кишки (колоректальний рак)	24
Рак печінки	31
Рак підшлункової залози	36
Рак легень	40
Рак грудної залози	46
Злоякісні пухлини шкіри	53
Меланома	57
Передракові захворювання шкіри	64
Передмеланомні зміни шкіри	64
Саркоми м'яких тканин	66
Саркоми кісток	70
Лімфогранульоматоз	73
Рак шийки матки	76
Трофобластичні пухлини матки	84
Пухирний занесок	84
Хоріокарцинома	86
Рак яєчників	89
Рак нирок	94
Рак сечового міхура	97
Рак передміхурової залози	101
Рак яєчка	104
Рак щитоподібної залози	108
Пухлини головного та спинного мозку	113
Пухлини головного мозку	113
Пухлини спинного мозку	117
Пухлини щелепно-лищевої ділянки	119
Передракові захворювання ротової порожнини	119
Передракові захворювання червоної облямівки губ	120
Наявність клінічних ознак злоякісних пухлин щелепно-лищевої ділянки	123
Злоякісні пухлини губи	126
Злоякісні пухлини язика та слизової оболонки ротової порожнини	130
Злоякісні пухлини щелеп	134
Злоякісні пухлини верхньої щелепи	134

Злоякісні пухлини нижньої щелепи	139
Злоякісні пухлини слинних залоз	141
Злоякісні пухлини шиї	145
Злоякісні пухлини носової частини глотки	145
Злоякісні пухлини ротової частини глотки	149
Злоякісні пухлини гортанної частини глотки	152
Злоякісні пухлини гортані	153
Особливості харчування онкологічних хворих	158
Можливі ускладнення в онкологічній клініці	163
Інфекційні ускладнення в онкологічній клініці	163
Взаємозв'язок тромботичних ускладнень і онкологічних захворювань	164
Профілактика й лікування променевиx реакцій і ускладнень	167
Симптоматичне лікування й паліативна допомога	170
Паліативне лікування онкологічних хворих із метастатичним ураженням кісток	170
Больовий синдром в онкохворих	173
Корекція шлунково-кишкових ускладнень в онкологічних хворих	177
Профілактика злоякісних онкологічних захворювань	184
Психологічні проблеми при догляді за онкологічними хворими	187
Особливості етико-деонтологічної роботи з онкологічними пацієнтами	192
Роль фельдшера у ранньому виявленні злоякісних новоутворень	197
Тестовий контроль рівня теоретичних знань	204
Ситуаційні задачі для перевірки кінцевого рівня знань	220
Короткий словник медичних термінів	229
Список літератури	232

ПЕРЕДМОВА

Захворюваність населення на злоякісні новоутворення невинно зростає в усьому світі, у тому числі і в Україні. У Японії в структурі смертності онкологічні захворювання посідають перше місце, в Україні — друге після захворювань серцево-судинної системи. Зі зростанням захворюваності на злоякісні новоутворення також збільшуються соціально-економічні втрати суспільства, у тому числі у зв'язку з великими затратами на надання медичної допомоги онкологічним хворим. Ефективність лікування хворих зі злоякісними пухлинами в сучасних умовах залежить передусім від їх ранньої та своєчасної діагностики. При ранньому розпізнаванні раку у 75 % випадків вдається забезпечити тривалий і стійкий клінічний ефект лікування, але рівень діагностики злоякісних новоутворень і до сьогодні залишається низьким.

Амбулаторній ланці, у тому числі і фельдшерам, відводиться значна роль у профілактиці і лікуванні раку, чим і зумовлена актуальність створення сучасного підручника з онкології для студентів (спеціальність “Лікувальна справа”) вищих медичних закладів I—III рівнів акредитації.

Основна методична мета підручника — підготувати майбутніх фахівців із питань протиракової освіти, у зв'язку з чим у підручнику викладено:

- організацію онкологічної допомоги в Україні;
- епідеміологію злоякісних пухлин;
- методи обстеження онкологічних хворих та принципи діагностики новоутворень;
- етіологію, патогенез, клінічні ознаки онкологічних захворювань, їх діагностику, лікування, диспансерне спостереження;
- сучасну класифікацію злоякісних пухлин;
- особливості харчування онкологічних хворих;
- можливі ускладнення в онкологічній клініці і надання допомоги;
- симптоматичне лікування і надання паліативної допомоги онкологічним хворим у разі давнених форм раку;
- особливості етико-деонтологічної роботи з онкологічними пацієнтами і їх рідними;
- роль фельдшера у виявленні хворих зі злоякісними новоутвореннями;
- профілактика злоякісних новоутворень.

Для закріплення матеріалу після кожної теми подано контрольні запитання, які допоможуть студентам визначити ступінь засвоєння ними навчального матеріалу.

Наприкінці підручника вміщено тестові завдання та ситуаційні задачі з метою провести остаточний контроль рівня знань студентів.

Сподіваємось, що цей підручник сприятиме покращанню якості навчання студентів і проведенню ефективнішої протиракової боротьби в Україні.

Автори висловлюють ширю подяку колегам за допомогу у створенні підручника — за дозвіл використовувати матеріали їхніх підручників, монографій, посібників.

Організація онкологічної допомоги в Україні

В Україні створено єдину систему організації онкологічної служби, яка має державну, обласні та периферійні ланки. У Міністерстві охорони здоров'я України передбачено посаду головного онколога, який очолює організаційні та методичні заходи, яких уживають у межах країни. Методичне керівництво онкологічною службою України здійснює Інститут раку Академії медичних наук України.

В обласних центрах функціонують онкологічні центри та обласні онкологічні диспансери — спеціалізовані лікувально-профілактичні заклади для надання онкологічної допомоги населенню. Основні завдання обласних онкологічних диспансерів:

- надання спеціалізованої кваліфікованої поліклінічної, стаціонарної консультативної і лікувальної допомоги населенню;
- організаційно-методичне керівництво онкологічними та лікувально-профілактичними закладами загальної мережі у своїх регіонах;
- систематичний аналіз захворюваності та смертності в регіоні, з'ясування причин пізньої діагностики й розроблення заходів щодо їх усунення;
- диспансеризація груп ризику;
- спеціалізація та підвищення кваліфікації медичних працівників онкологічної служби;
- санітарно-освітня робота.

Як правило, обласні онкологічні диспансери мають організаційно-методичне відділення, поліклінічно-диспансерне відділення, профільні клінічні відділення — хірургічне, радіологічне, гінекологічне, відділення пухлин голови та шиї, хіміотерапевтичне та ін. Крім того, в диспансерах передбачено відділення рентгено- та радіонуклідної діагностики, ендоскопічної, ультразвукової діагностики, клінічні й цитологічні лабораторії та ін. На базі багатьох базових онкологічних диспансерів працюють кафедри онкології. Кафедри разом із базовими онкологічними диспансерами реалізують широкомасштабні плани розвитку онкологічної науки і практики, здійснюють підготовку студентів, удосконалюють знання лікарів із питань онкології, забезпечують належний професійний рівень базової установи, упроваджують у практику досягнення онкологічної науки і проводять наукові дослідження.

В Україні функціонують два науково-дослідних інститути онкологічного та радіологічного профілю, 45 онкологічних диспансерів (у тому числі 21 обласний і один загальнодержавний), онкологічний центр у Києві, 700 онкологічних кабінетів.

У МОЗ України вважають, що лікування онкологічних хворих (за невеликим винятком) має здійснюватись лише в онкологічних закладах у зв'язку зі складністю лікування та необхідністю застосовувати комплексні методи лікування (хірургічний, променевий, хіміотерапевтичний). Встановлено, що тривалість життя хворих, які лікувались в онкодиспансерах, у 2—2,5 разу більша, ніж тих, які лікувались в загальній лікарняній мережі.

Злоякісні новоутворення — одна з найважливіших медико-біологічних та соціально-економічних проблем не лише в Україні, а й в усьому світі. Захворюваність і смертність від злоякісних новоутворень постійно зростають у зв'язку з нестабільним економічним станом, несприятливою екологічною ситуацією і значним старінням населення.

Епідеміологія злоякісних пухлин

Онкоепідеміологічна ситуація в Україні та окремих її регіонах на ґрунті даних довгострокового моніторингу характеризується безперервним зростанням онкологічної захворюваності населення. На сьогодні ризик захворюваності на рак становить для чоловіків понад 26 %, для жінок — 17 %, тобто протягом життя у кожного четвертого чоловіка і кожної шостої жінки відзначається імовірність захворіти на рак.

Слід зауважити, що:

- рак є причиною більше ніж 15 % усіх смертей в Україні, поступається лише смертності від серцево-судинних захворювань;
- 35 % серед померлих від злоякісних пухлин — особи працездатного віку;
- злоякісні новоутворення є причиною більше ніж 25 % усіх випадків інвалідизації населення.

Аналіз динаміки захворюваності на окремі нозологічні форми свідчить про стале поширення захворювання на рак щитоподібної залози, передміхурової залози, шкіри.

Досить швидкими темпами зростає захворюваність на злоякісні новоутворення ротової порожнини та глотки у чоловіків.

Ефективність лікування хворих зі злоякісними пухлинами в сучасних умовах залежить передусім від їх ранньої та своєчасної діагностики. Фатальність онкологічного захворювання найбільшою мірою зумовлена пізнім його виявленням. Проте якість діагностики злоякісних новоутворень залишається низькою і на сьогодні.

Останніми роками було впроваджено автоматизовану систему оброблення інформації про онкологічних хворих, яка дає змогу своєчасно і пов-